

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Ову књигу Филолога уредили
М. ПАВЛОВИЋ Р. БОШКОВИЋ М. ПЕШИКАН

Секретар
Ж. СТАНОЈЧИЋ

књ. XXX — св. 1—2

БЕОГРАД
1973

Љубомир МИХАИЛОВИЋ

(Београд)

ДУЖИНА СРПСКОХРВАТСКИХ РЕЧИ ИЗРАЖЕНА БРОЈЕМ СЛОГОВА

1. Увод

Дужина српскохрватских речи испитана је на тексту дневног листа *Полиџика* (Београд, број 14812, 7. мај 1954).

Пребројавањем су обухваћени: чланци (без обзира на величину); наслови, поднаслови и заглавља; ознаке извора, места и датума; скраћенице (које су бројане као пуне речи у одговарајућем граматичком облику); и цифре (које су бројане као пуне речи, уз раздвајање саставних делова броја, нпр. 9547 = девет — хиљада — пет — стотина — четрдесет — седам). Слова *ије* у ијекавским облицима бројана су као два слога. Предлози *с* и *к* бројани су као засебне речи.

Пребројавањем нису обухваћени: потписи аутора чланака; иницијали особног имена (нпр. *В. Антић*); рубрика „Кроз Београд“ (стр. 11); и огласи (стр. 11—12).

У овом чланку биће говора о дужини српскохрватских речи израженој бројем слогова¹. Анализирани су следећи односи:

- 1) расподела укупног броја речи према броју слогова у речи;
- 2) расподела укупног броја слогова према броју слогова у речи;
- 3) расподела укупног броја гласова према броју слогова у речи;
- 4) расподела просечне дужине речи (изражене бројем слогова) према броју слогова у речи;

¹ О дужини српскохрватских речи израженој бројем гласова говори се на другом месту. Упор. од истог аутора: *Дужина српскохрватских речи изражена бројем гласова*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, Књига XV-2 (1972).

- 5) расподела просечне дужине речи (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи;
- 6) расподела просечне дужине слогова (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи;
- 7) упоредна расподела укупног броја речи, слогова и гласова према броју слогова у речи.²

2. Расподела укупног броја речи према броју слогова у речи

Расподела укупног броја речи према броју слогова у речи приказана је у табели I.

ТАБЕЛА I
Расподела укупног броја речи према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Број речи	% речи
1a	88	0.3
1б	7.477	31.3
2	6.262	26.2
3	5.477	22.9
4	3.280	13.7
5	1.016	4.2
6	228	0.9
7	43	0.1
8	5	
9	11	
Укупно	23.887	

1a = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Из табеле I види се да је највише једносложних речи; оне чине приближно једну трећину свих речи ($1a+1б=0.3+31.=31.36\%$). На двосложне и тросложне речи, узете заједно, опада половина свих речи ($26.2+22.9=49.1\%$). Речи са пет и више слогова представљају једну двадесетину укупног броја речи. Тросложних и четворосложних речи, узетих заједно, нешто је више него једносложних ($22.9+13.7=36.6\%$).

3. Расподела укупног броја слогова према броју слогова у речи

Расподела укупног броја слогова према броју слогова, у речи приказана је у табели II.

² Анализа на основу теорије информације заступљена је у ауторовом чланку *Економичност дужине речи у српскохрватском језику*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, Књига VIII (1965), стр. 119—124, 2 табеле.

ТАБЕЛА II

Расподела укупног броја слогова према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Број слогова	% слогова
1а	88	0.1
1б	7.477	13.2
2	12.524	22.1
3	16.431	29.0
4	13.120	23.2
5	5.080	8.9
6	1.368	2.4
7	301	0.5
8	40	
9	99	0.1
Укупно	56.528	

1а = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Подаци из табеле II показују да највише слогова отпада на тросложне речи (29.0%). Број слогова у једносложним и двосложним речима, узетим заједно, чини нешто више од једне трећине укупног броја слогова ($0.1 + 13.2 + 22.1 = 35.4\%$). Двосложне и четворосложне речи обухватају приближно једнак број слогова (22.1% према 23.2%). Двосложне и тросложне речи, узете заједно, садрже половину укупног броја слогова ($22.1 + 29.0 = 51.1\%$), а то важи и за тросложне и четворосложне речи узете заједно ($29.0 + 23.2 = 52.2\%$). На речи са пет и више слогова отпада приближно једна осмина свих слогова.

4. Расподела укупног броја гласова према броју слогова у речи

Расподела укупног броја гласова према броју слогова у речи приказана је у табели III.

ТАБЕЛА III

Расподела укупног броја гласова према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Број гласова	% гласова
1а	88	0.6
1б	14.793	11.6
2	29.483	23.1
3	38.263	30.0
4	29.753	23.3
5	11.034	8.6
6	2.947	2.3
7	633	0.4
8	80	
9	220	0.1
Укупно	127.294	

1а = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Највише је гласова обухваћено тросложним речима, и то нешто мање од једне трећине укупног броја гласова (30.0%). Приближно једна трећина свих гласова отпада на једносложне и двосложне речи узете заједно ($0.6 + 11.6 + 23.1 = 35.3\%$). У двосложним речима садржано је толико гласова колико у четворосложним (23.1% према 23.3%). Број гласова у двосложним и тросложним речима, узетим заједно, чини више од половине укупног броја гласова ($23.1 + 30.0 = 53.1\%$). То важи и за тросложне и четворосложне гласове узете заједно ($30.0 + 23.3 = 53.3\%$). Гласови у речима са пет и више слогова чине приближно једну деветину свих гласова.

5. *Расподела просечне дужине речи (изражене бројем слогова) према броју слогова у речи*

Расподела просечне дужине речи (изражене бројем слогова) према броју слогова у речи приказана је у табели IV.

ТАБЕЛА IV

Расподела просечне дужине речи (изражене бројем слогова)
према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Број речи	Број слогова	Просечна дужина
1a	88	88	1.00
1б	7.477	7.477	1.00
2	6.262	12.524	2.00
3	5.477	16.431	3.00
4	3.280	13.120	4.00
5	1.016	5.080	5.00
6	228	1.368	6.00
7	43	301	7.00
8	5	40	8.00
9	11	99	9.00
Укупно	23.887	56.528	2.36

1a = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Пошто је у табели IV просечна дужина речи изражена бројем слогова, то се њена вредност подудара са бројем слогова у речи. Просечна дужина свих речи, без обзира на број слогова у њима, износи 2.36 слога.

6. *Расподела просечне дужине речи (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи*

Расподела просечне дужине речи (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи приказана је у табели V.

ТАБЕЛА V

Расподела просечне дужине речи (изражене бројем гласова)
према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Број речи	Број гласова	Просечна дужина
1a	88	88	1.00
1б	7.477	14.793	1.97
2	6.262	29.483	4.70
3	5.477	38.263	6.98
4	3.280	29.753	9.07
5	1.016	11.034	10.86
6	228	2.947	12.92
7	43	633	14.72
8	5	80	16.00
9	11	220	20.00
Укупно	23.887	127.294	5.32

1a = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Из табеле V види се да је просечна дужина речи изражена бројем гласова највећа код речи од девет слогова (20.00), а најмања код речи од једног слога без вокала (1.00). Просечна дужина свих речи, без обзира на број слогова у њима, износи 5.32 гласова. Просечна дужина речи расте са порастом броја слогова у речи, али не расте равномерно као у случају просечне дужине речи изражене бројем слогова (в. табелу IV).

Пораст просечне дужине речи (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи приказан је у табели VI.

ТАБЕЛА VI

Пораст просечне дужине речи (изражене бројем гласова)
према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Просечна дужина	Пораст просечне дужине
1a — 1б	1.00 — 1.97	0.97
1б — 2	1.97 — 4.70	2.73
2 — 3	4.70 — 6.98	2.28
3 — 4	6.98 — 9.07	2.09
4 — 5	9.07 — 10.86	1.79
5 — 6	10.86 — 12.92	2.06
6 — 7	12.92 — 14.72	1.80
7 — 8	14.72 — 16.00	1.28
8 — 9	16.00 — 20.00	4.00

1a = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Табела VI показује да је пораст просечне дужине речи изражене бројем гласова највећи кад се тиче разлике између речи са осам и речи са девет слогова (4.00), а најмањи кад се тиче разлике између једно-сложних речи без вокала и једносложних речи са вокалом (0.97). Ако се изузму ова два крајња случаја, онда се може запазити смањивање пораста просечне дужине идући од једносложних речи са вокалом до петосложних речи закључно (2.73—2.28—2.09—1.79), а затим од петосложних речи до осмосложних речи закључно (2.06—1.80—1.28). Ови подаци такође говоре да су петосложне речи по просечној дужини израженој бројем гласова ближе четворосложним него шестосложним речима, док је у осталим случајевима просечна дужина речи са n слогова (изражена бројем гласова) ближа просечној дужини речи са $n + 1$ слогова него просечној дужини речи са $n - 1$ слогова.

7. *Расподела просечне дужине слогова (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи*

Расподела просечне дужине слогова (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи приказана је у табели VII.

ТАБЕЛА VII

Расподела просечне дужине слогова (изражене бројем гласова)
према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Број слогова	Број гласова	Просечна дужина
1a	88	88	1.00
1б	7.477	14.793	1.97
2	12.524	29.483	2.35
3	16.431	38.263	2.32
4	13.120	29.753	2.26
5	5.080	11.034	2.17
6	1.368	2.947	2.15
7	301	633	2.10
8	40	80	2.00
9	99	220	2.22
Укупно	56.528	127.294	2.25

1a == реч без вокала; 1б == реч са вокалом.

Највећу просечну дужину изражену бројем гласова имају слогови у двосложним речима (2.35), а најмању — слогови у једносложним речима без вокала (1.00). Просечна дужина слога смањује се идући од двосложних речи до осмосложних речи закључно (2.35—2.32—2.26—2.17—2.15—2.10—2.00), а повећава се идући од једнослож-

них речи без вокала до двосложних речи закључно (1.00—1.97—2.35), и од осмосложних до деветосложних речи (2.00—2.22). Општа просечна дужина слога, без обзира на број слогова у речи, износи 2.25 гласа.

Пораст просечне дужине слогова (изражене бројем гласова) према броју слогова у речи приказан је у табели VIII.

ТАБЕЛА VIII

Пораст просечне дужине слогова (изражене бројем гласова)
према броју слогова у речи

Број слогова у речи	Просечна дужина	Пораст просечне дужине
1a — 1б	1.00 — 1.97	0.97
1б — 2	1.97 — 2.35	0.38
2 — 3	2.35 — 2.32	— 0.03
3 — 4	2.32 — 2.26	— 0.06
4 — 5	2.26 — 2.17	— 0.09
5 — 6	2.17 — 2.15	— 0.02
6 — 7	2.15 — 2.10	— 0.05
7 — 8	2.10 — 2.00	— 0.10
8 — 9	2.00 — 2.22	0.22

1a = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Минус (—) означава негативан пораст, тј. опадање.

Из табеле VIII произлази да пораст просечне дужине слога има изразито већу вредност кад је позитивног смера, тј. кад просечна дужина слога расте са повећањем броја слогова у речи. Тако, кад се пораст просечне дужине слога тиче разлике између једносложних речи без вокала и једносложних речи са вокалом, он има вредност скоро целог гласа (0.97). Кад се од једносложних речи са вокалом пређе на двосложне речи, просечна дужина слога порасте приближно за две петине гласа (0.38), док прелаз са речи од осам слогова на речи од девет слогова повлачи за собом повећање просечне дужине слога за пуну петину гласа (0.22). У свим осталим случајевима, пораст просечне дужине слога има негативан смер, тј. просечна дужина слога опада са повећањем броја слогова у речи, а вредности негативног пораста не прелазе једну десетину гласа (0.02—0.10). Ако се код овако малих вредности може говорити о испољеној правилности, онда треба поменути повећање негативног пораста идући од двосложних до петосложних речи закључно (0.03—0.06—0.09), и од петосложних до осмосложних речи закључно (0.02—0.05—0.10). За разлику од односа из табеле VI, просечна дужина

слогова у петосложним речима (изражена бројем гласова) ближа је просечној дужини слогова у шестосложним него у четворосложним речима, док је у осталим случајевима са негативним порастом просечна дужина слогова у речима са n слогова ближа просечној дужини слогова у речима са $n-1$ слогова него просечној дужини слогова у речима са $n+1$ слогова.

8. *Упоредна расподела укупног броја речи, слогова и гласова према броју слогова у речи*

Упоредна расподела укупног броја речи, слогова и гласова према броју слогова у речи приказана је у табели IX.

ТАБЕЛА IX
Упоредна расподела укупног броја речи, слогова и гласова
према броју слогова у речи

Број слогова у речи	% речи	% слогова	% гласова
1a	0.3	0.1	0.6
1б	31.3	13.2	11.6
2	26.2	22.1	23.1
3	22.9	29.0	30.0
4	13.7	23.2	23.3
5	4.2	8.9	8.6
6	0.9	2.4	2.3
7	0.1	0.5	0.4
8			
9		0.1	0.1

1a = реч без вокала; 1б = реч са вокалом.

Једносложне речи чине релативно највећи део укупног броја речи (31.6%), али је у њима заступљен знатно мањи део укупног броја слогова (13.3%) и гласова (12.2%). Код двосложних речи ова разлика је мања, јер су двосложне речи ређе од једносложних (26.2%), а обухватају више слогова (22.1%) и гласова (23.1%). Код тросложних речи видимо обрнут однос: оне чине још мањи део укупног броја речи (22.9%), али је у њима заступљен релативно највећи део укупног броја слогова (29.0%) и гласова (30.0%). Такав обрнут однос испољен је и код четворосложних речи (13.7% укупног броја речи, према 23.2% укупног броја слогова, и 23.3% укупног броја гласова), а затим код речи са пет и више слогова. Пада у очи да је расподела укупног броја слогова приближно једнака расподели укупног броја гласова.

Разлике између расподеле укупног броја речи, с једне стране, и расподеле укупног броја слогова и гласова, с друге стране, огледају

се и на комбинованој расподели речи са различитим бројем слогова. Тако, на пример, једносложне и двосложне речи, узете заједно, представљају скоро три петине укупног броја речи ($31.6 + 26.2 = 57.8\%$), али обухватају нешто више од једне трећине укупног броја слогова ($13.3 + 22.1 = 35.4\%$), односно гласова ($12.2 + 23.1 = 35.3\%$). Насупрот томе, тросложне и четворосложне речи, узете заједно, представљају нешто више од једне трећине укупног броја речи ($22.9 + 13.7 = 36.6\%$), али обухватају више од половине укупног броја слогова ($29.0 + 23.2 = 52.2\%$), односно гласова ($30.0 + 23.3 = 53.3\%$). Једино кад се двосложне и тросложне речи узму заједно, добију се приближно једнаки проценти у сва три случаја — код укупног броја речи ($26.2 + 22.9 = 49.1\%$), код укупног броја слогова ($22.1 + 29.0 = 51.1\%$) и код укупног броја гласова ($23.1 + 30.0 = 53.1\%$).

9. Закључак

Испитивање дужине српскохрватских речи, изражене бројем слогова, на тексту дневног листа *Полиџика* дало је ове резултате:

1. Број слогова у речи креће се од један до девет, а просечна дужина свих речи изражена бројем слогова износи 2.36. Што је већи број слогова у речи, то је ређе њено јављање.

2. Расподела укупног броја слогова према броју слогова у речи поклапа се са одговарајућом расподелом укупног броја гласова. Обе расподеле су више-мање симетричне у односу на тросложне речи, које обухватају релативно највећи део укупног броја слогова и гласова.

3. Просечан број гласова у речи чија је дужина одређена бројем слогова креће се од 1.00 до 20.00, а просечна дужина свих речи изражена бројем гласова износи 5.32. Што је већи број слогова у речи, то је већи и просечан број гласова у њој. Међутим, пораст просечне дужине речи изражене бројем гласова није равномеран, него се смањује са повећањем броја слогова у речи, изузимајући петосложне речи и крајње случајеве.

4. Просечан број гласова у слогу који припада речи чија је дужина одређена бројем слогова креће се од 1.00 до 2.35, а просечна дужина свих слогова изражена бројем гласова износи 2.25. Што је већи број слогова у речи, то је мања просечна дужина слога, изузимајући крајње случајеве. Међутим, опадање просечне дужине слога изражене бројем гласова није равномерно, и показује правилност само у неким деловима серије.